

Милан КУТЛЕШИЋ
Историјски институт
Београд

ДВА ПИСМА КОНЗУЛА ФОНБЛАНКА О “ИЛИРИМА” И СРБИМА*

Анстракт: У раду су дата два извештаја британског генералног конзула у Београду Томаса Греније де Фонбланка који се односе на његово виђење догађаја везаних за српско питање у Угарској и његов доживљај Срба у Србији. Важност ових докумената је у томе да се прикаже са којом тенденциозношћу су писани ови извештаји од стране једног британског дипломате, који се потпуно уклопио у шаблон русофобије британског друштва тога времена. Из те русофобије, србофобија је само произилазила као логичан след околности.

Кључне речи: генерални конзул Фонбланк, Илири, Срби, Турци.

Велика Британија и Србија су успоставиле дипломатске односе у јуну месецу 1837. године, када је пуковник Хоџес (George Lloyd Hodges) предао акредитиве кнезу Милошу за место генералног конзула.¹ Британска политика на Балкану тих година се огледала у чврстом залагању за очување Османског царства. На кнежевину Србију се гледало као на интегративни део државе Османлија. Службовање пуковника Хоџеса се завршило неславно по њега, будући да је морао да бежи из Србије. Напустио је Србију још почетком маја 1839. године, јер се бојао

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Европа и Срби (1804-1918): Подстицаји и искушења европске Модерне* (Ев. бр. 177031).

¹ М. Гавриловић, *Почеци дипломатских односа Велике Британије и Србије. Из нове српске историје*, Београд 1926, 114; Р. Љушић, *Кнежевина Србија 1830-1839*, Београд 2004, 376.

за безбедност своје породице и себе самог, будући да је народ био киван на кнеза Милоша кога је Хоџес подржавао у његовом сукобу са уставобранитељима. Београдски везир Јусуф паша и руски конзул ширили су гласове да све неприлике и сва раздраженост у Србији долазе од британског конзула.²

После Хоџеса на његово место је именован 1841. године Томас Греније де Фонбланк (Thomas Grenier de Fonblanque). Фонбланк је тада имао 49 година, а у дипломатској служби је био већ од 21. септембра 1816. године, када је постављен за конзула у области француске обале Ламанша. После тога, службовао је у Пруској, а 1838. године је послат у Сједињене Америчке Државе у Филадельфију и ту је боравио више од три године.³

Из Британије је у Србију кренуо 21. августа 1841. године, а стигао је до Земуна тек 28. априла 1842. године. Путовао је преко Гибралтара, Малте, Трста, Беча и Пеште, што је наишло на осуду британских званичника, јер су сматрали неодговорним да се долазак на димпломатско место толико одужи.⁴ Фонбланк није био нарочито импресиониран средином у коју је дошао, будући да је окружење било више него различито од онога са којим се до тада сусретао. Био је најдуже распоређен на месту генералног конзула у Србији, осамнаест година, више од било ког другог британског дипломате у деветнаестом веку. У сукобима у кнежевини између Срба и Османлија за кривце је увек означавао Србе.⁵ У извештајима које представљамо приметитиће се да се у описивању општих карактеристика Срба служио и методом оцењивања способности народа на основу развијености костију лобање припадника тог народа. Тадашњи министар спољних послова Велике Британије, лорд Малмзбери⁶, написао је да је „Фонбланк најгори идиот за кога је чуо и највећи магарац још од Ноја и Великог потопа, а да српске ђаке који су га избавили из невоље треба ишибати због тога“.⁷

²Ч. Мијатовић, Кнез Милош и пуковник Хоџес. Грађа за историју прве владавине кнеза Милоша, Споменик СКА XVII, 1892, 113-114; М. Гавриловић, *нав. дело*, 185-186.

³Ч. Антић, *Велика Британија, Србија и Кримски рат (1853-1856). Неутралност као независност*, Београд 2004, 6-7.

⁴Ph. Auty, Необјављени документи енглеског министарства о Србији 1837-1911, *Историјски часопис*, књ. XII-XIII, 1961-1962, Београд 1963, 417-418.

⁵Ж Ђорђевић, Случај енглеског конзула Фонбланка 1858. године, *Историјски гласник* 1-2, Београд 1978, 113.

⁶James Howard Harris, 3rd earl of Malmesbury (1807-1889)-Џејмс Хауард Харис, трећи ерл од Малмзберија.

⁷Ph. Auty, *нав. дело*, 422.

Оно што је необично је начин на који је Фонбланк окончао свој живот. На Калемегдану 26. маја 1858. године напао га је и повредио један османлијски стражар, а спасили су га српски ђаци који су се ту задесили. Године 1860. умро је, највероватније од последица пребијања. Сахрањен је на Ташмајданском гробљу, у Србији и међу Србима којима никада није био наклоњен.⁸ Његовој злој судбини су се подједнако обрадовали и Београђани, код којих је био омрзнут због своје туркофилије и србофобије, и његови надређени.

**FO/78/739, Private, Foblanque to Strangeways,
Belgrade, 7. November 1845.⁹**

Honorable M. Isac Strangeways,
Frankfort on the Mein,

Sir,

I am much flattered at your expressing an interest in the perusal of my late Dispatch and I send some subsequent ones which will, I hope, elucidate the point upon which you deceive information. In reference to „Pan Illyrism“, I should mention that its objects are distinctly political-nothing less than the formation of an Illyrian Kingdom,¹⁰ or of a number of Federative Republics. I hope no occasion will occur for the attempt, because-although its succes as a merely popular work would be next to imposible-Austrian Institutions would be seriously affected by it. As to the Illyrians themselves (supposing momentary succes as an effect of Austrian weaknes and Hungarian disorganization) there can be no doubt that they would be awakened from their illusion of utopian Republics by finding themselves under the immediate pressure of Russian domination. Taking the large divisions of „Pan-Slavism“, I have long since stated that Russia would have great power to direct the association originally formed in hostility to her. In my Private Corespondence with Sir Stratford

---

⁸ Ж. Ђорђевић, *нав. дело*, 113-116.

⁹ Документи припадају фонду Архива Србије везаним за извештаје британских дипломата у Србији: Foreign Office, број ролне S/GB-7.

¹⁰ У својим извештајима, Фонбланк користи термин *Илири* превасходно за Србе у јужној Угарској.

Canning,¹¹ I recalled having characterized „Pan-Slavism“ as-„a large name for a small thing“-perhaps the truer definition would have been-„an exact measure of „a vague abstraction“. In reality (for it must be admitted that Illyrism has since acquired some consistency) the only distant line is the segment of a very large circle. It is almost needless to mention that one of the preliminary conditions to Illyric action is the expulsion of the Turks from Europe-a consummation they are thought to consider as very near. In the Danubian Provinces¹² there is no sympathy with the Greek Nation, but a prejudice bordering on antipathy.

I am now pursuing the enquiry as to the alleged participation of the Austrian Frontier Military in the sentiments of the Propaganda. You will have seen that I deprecate the late Policy of Austria in these quarters.

Signed :T.de G.de Fonblanque

**FO 78/739, No 4, Fonblanque to Cowley,
Belgrade, 4. January 1848.**

Right Honorable
Lord Cowley,¹³
Constantinople

My lord,

I should mention to Your Lordship that, after a dinner at M. Di Simperanis, yesterday evening, Mehemet Pasha¹⁴ observed (no one being present beside the acting-French Consul and myself) that His Excellency enemies here were-

---

¹¹ Стратфорд Канинг (1786-1880) - британски дипломата. У периоду од 1842. године до 1857. године био је амбасадор у Цариграду.

¹² Молдавија и Влашка

¹³ Хенри Ричард Чарлс Велсли, ерл од Каулија (1804-1884). Био је секретар британске амбасаде у Цариграду 1843-1848. године.

¹⁴ Београдски мухафис (управник београдске тврђаве) 1848. Године.

Firstly- M. Petronievitch,¹⁵ and the majority of the Servian Primates;-
Secondly-The Russian Consul General and
Thirdly- The Austrian Consul.

He added that the enumerated Parties were actively intriguing against him, both in Belgrade and at Constantinople. He next mentioned to me, apart, his having pointed out to the Primates that the Powers which could best promote interests of Servia were England and France and especially remarked that none of the Agents at Belgrade had so much political and general knowledge as Mr. De Fonblanque. To this latter proposition they assented, but M. Petronievitch interposed the comment that I had supported the cause of Prince Michael, when the Revolution was in progress. It happened fortunately that I had just previously explained to the Pasha the particulars and the motives of my conduct at the period referred to, and the abstract of which was, that I much deprecated Prince Michael's want of tact in neglecting to come to a compromise with the Porte when I urged him to do so, during an absence of General Hauer,¹⁶ and at a moment when the apprehensions I had raised in the mind of Kiamil Pasha¹⁷ overbalanced the cupidity excited by the Austrian officer and the Servian Primates in league with him. Mehemet Pasha was already aware that I had reprehended the irregularity and corruption of the intrigue referred to under a prevision of its bringing the injurious consequences that afterwards occurred, and that are still growing out of them. Foiled of this point of his attack, M. Petronievitch shifted his ground and complained of my having written to Constantinople that he favored the Russians interests. Upon this intimation he met with a still greater check for Mehemet Pasha rejoined – „I have no doubt Mr de Fonblanque did make that representation of you because it is the truest that could be made, and because – with all your guile- none of you are clear enough to impose upon him. If you think that because the British Consul-General treats you with the politeness usual in his country and class-he is afraid of you, you will find yourselves greatly mistaken.“ The Pasha was extremely glad, he said, to have this direct opportunity of an *eclaircissement*, as he thinks the impression made by it is calculated to keep the Servian Ministers under some restraint. With his usual adroitness, M. Petronievitch had already pleaded with Colonel Danilewsky,¹⁸ the same Reports of mine-as evidence of his devotion being so manifest that it attracted the animadversion of the British Agent who could not, however, measure its profundity.

---

¹⁵ Аврам Петронијевић-министар иностраних дела кнежевине Србије

¹⁶ Изасланик Хабзбуршке монархије на граници са Србијом 1842. године.

¹⁷ Београдски мухафис 1840-1843. године.

¹⁸ Руски генерални конзул 1843-1849. године.

A further subject of complaint on the part of the Pasha has been that M. M. Petronievitch and Simitch¹⁹ send for a Tatar, named Ingie-who had been employed by him as Illyrian Interpreter during several confidential interviews he had with the Prince-and attempted to intimidate that individual into a disclosure of what had passed between two Dignitaries upon those occasions. The Pasha remonstrated warmly against this proceedings, lowering himself-as he described it- to the level of the Servians, by the application of invectives common to them. Petronievitch merely answered that he himself was ready to serve the Pasha as Interpreter during his future conferences with the Prince, remarking that a Prestarnik was presumably a more proper person than a Tatar. Upon this, the Pasha states that he addressed the Prestarnik, in a much serious tone, and which he rendered to me in the following words-

„Comment osez Vous M. Petronievitch, prétendre mettre des entraves dans l'action libre qui appartient de droit à un Muhafiz de Belgrade. Le Tatar Ingie est, sans contredit un très humble particulier en comparaison de Vous; mais j'ai de la confiance en lui; je le reconnais comme Serviteur fidèle de son Prince, du Délégué de la Porte, et, par conséquent, de notre seigneur à tous, le Sultan. Je n'accepte pas votre offre, dont je ne saurais pas me cacher le but, et je verrais vous à seriez me priver des services du dit Tatar, on le persécutera pour me les avoir rendus“. Mehemet Pasha went to the Prince the same evening-attended by the Tatar Ingie.

The sort of allocution described makes no more impression on the heart of a Servian than drops of water do on the breast of a swan. Petronievitch is a little more abject in manner, and that is all should the worst happen to him, here, he has Russian Protection to fall back upon. Much worse than this rebuke did occur to him last year. Borichef²⁰ the Past-Director, who is warmly protected by Russia, was reported to have said among some of his companions, that M. Petronievitch was „ein Lugner und ein Schelm“,²¹ a judicial employ being sent to him to take precognition, Borichef voluntarily reduced the phrase to writing, and prefaced his signature with the assertion, that he would prune the truth of the imputation conveyed. Upon this, the Proceedings were abandoned! **This is all very objectionable-very barbarous, but it is in the character and the manners of the people, and we can only hope that they may gradually grow better, more improved direction. My fault in portraiture has resulted from a difficulty in digesting my mind of the idea that Servians properly belonged to the European family, whereas-other**

---

¹⁹ Стојан Симић - председник *Совјета*.

²⁰ Урош Боришев - управник поште у кнежевини Србији 1842-1843.

²¹ „Један лажов и битанга“.

than geographically- they are as much oriental as the Burmese; and worst manifestly are they inferior to the Turks, in morality, as well as in intelligence. (I had an opportunity of seeing some Servian skulls lately, and their development more nearly resembled the Carib and the Ethiopian, than any other variety. The Bulgarian heads are considerably better, having the same Tartaric character as those of the Turks and Hungarians).

Signed: T. de Gr. de Fonblanque

P.S.

I am sorry to observe that neglect of timely repair of them has brought the constructions of the Turks in the citadel into a state of delabrement which makes an undesirable imresion. The Pasha's house is almost in ruins, and the bridges are actually dangerous for foot-pasengers.

Milan Kutlešić

**TWO LETTERS OF FONBLANQUE
ABOUT “ILLYRIANS” AND SERBS**

Summary

The text presents two letters from the British Consul General in Belgrade Thomas Grenier de Fonblanque related to his views of events concerning the Serbian question in Hungary and his experience of the Serbs in Serbia. The importance of these documents is to show the maliciousness of this British diplomat and how his writings were directed by his prejudices and negative attitude toward Serbians.

Keywords: Consul General Fonblanque, Serbs, Illyrians, Turks.

Чланак примљен: 10. 04. 2012.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 20. 08. 2012.